

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Навчально-науковий інститут публічної служби та управління
Кафедра публічної служби та права

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять
з дисципліни
«РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ»

Затверджено
на засіданні кафедри публічної служби
та права
Протокол № 1 від «01» вересня 2025 р.

Одеса – 2025

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Ресурсне забезпечення розвитку територій» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування / Укл. І.В. Нагорна. – Одеса: Одеська політехніка, 2025. – 28 с.

Укладачі: Ірина Нагорна, к.держ.упр., доцент

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Ресурсне забезпечення розвитку територій» призначені для здобувачів денної та заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Практичне заняття №1. Динаміка розвитку територій в Україні.....	6
Практичне заняття №2. Досягнення цілей сталого розвитку в розвитку територій.....	9
Практичне заняття №3. Правове забезпечення розвитку територій....	11
Практичне заняття № 4. Роль ресурсного забезпечення у розвитку територій	14
Практичне заняття № 5. Природоресурсний потенціал територій.....	17
Практичне заняття № 6. Напрями покращення людських ресурсів розвитку територій.....	20
Заняття 7. Напрями удосконалення ресурсного забезпечення розвитку територій в Україні.....	23

ВСТУП

Практичне (грец. *prakticos* –діяльний) заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організує детальний розгляд здобувачами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно до сформульованих завдань.

Основними функціями практичних занять (дидактична мета) є: розширення, поглиблення й деталізація знань, отриманих на лекціях та в процесі самостійної роботи і спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, закріплення знань, умінь і навичок, розвиток критичного мислення та усного мовлення здобувачів.

Методологічна мета практичних занять з дисципліни «Ресурсне забезпечення розвитку територій» формування відповідних компетентностей та результатів навчання за освітньо-професійною програмою «Державне управління та місцеве самоврядування» через:

- здобуття практичних навичок з отриманих знань про розвиток територій;
- формування умінь аналізувати ресурсне забезпечення розвитку територій;
- удосконалення системи управління ресурсним забезпеченням;
- удосконалення навичок щодо узгодження загальнодержавних та місцевих інтересів в сфері забезпечення розвитку територій.

На практичних заняттях здобувачі вищої освіти мають змогу: проявити свою творчість і креативність; поглибити інтерес до наукових досліджень; розвивати культуру мови, уміння та навички публічного виступу; брати активну участь у дискусії.

Забезпечення досягнення визначених результатів навчання структурними елементами навчальної дисципліни

денна форма здобуття освіти

Структурні елементи навчальної дисципліни	Результати навчання		
	РН 1	РН 2	РН 3
Практичне заняття № 1	+		
Практичне заняття № 2	+	+	+
Практичне заняття № 3	+		+
Практичне заняття № 4	+		+
Практичне заняття № 5	+	+	
Практичне заняття № 6	+	+	
Практичне заняття № 7		+	+

заочна форма здобуття освіти

Структурні елементи навчальної дисципліни	Результати навчання		
	РН 1	РН 2	РН 3
Практичне заняття № 3	+		+

Досягненню мети сприятимуть наступні методи проведення занять:

за особливостями навчально-пізнавальної діяльності: при проведенні практичних занять використовуються інструктивно-практичний метод викладання і продуктивно-практичний метод здобувача вищої освіти, пояснювально-спонукальний метод викладання і частково-пошуковий метод, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький;

для формування пізнавальних інтересів використовуються наступні методи при проведенні практичних занять: опори на життєвий та професійний досвід здобувачів вищої освіти, пізнавальних ігор, створення ситуації новизни навчального матеріалу, створення відчуття успіху в навчанні, «робота в групах», стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні, контролю і самоконтролю за ефективність навчально-пізнавальної діяльності, індивідуалізації навчального процесу;

при виконанні завдань під час самостійної роботи та на практичних заняттях використовуються інтерактивні методи (зокрема: «Do it» («Зроби це»); «Storyboarding» («Розкадровка»), що дає можливість здобувачеві в цікавій формі набутти знань.

Сутність методу «Do it» («Зроби це»): дає можливість визначити проблеми; створює умови для вироблення багатьох можливих рішень; сприяє визначенню найкращого рішення й перероблення його в ефективне рішення. Застосування методу прискорює і посилює природні творчі здатності здобувачів для вирішення проблем; стимулює вироблення великої кількості хороших, різнопланових ідей; сприяє побудові навчання в контексті науково-дослідних процесів.

Сутність методу «Storyboarding» («Розкадровка») полягає в тому, що дозволяє: 1) графічно оформити думки здобувачів для того, щоб зрозуміти, як ті, хто навчаються працюють над рішенням проблеми або створенням проекту; 2) коректувати «хід думок» здобувачів для того, щоб допомогти у плануванні, розробленні нових рішень, вирішення стандартних проблем нестандартними методами, покращення комунікації, побудови ефективної організації.

На практичних заняттях здобувачі вищої освіти мають змогу: проявити свою творчість і креативність; поглибити інтерес до науки і проведенню

наукових досліджень; розвивати культуру мови, уміння та навички публічного виступу; брати активну участь у дискусії.

Практичне заняття №1.
Динаміка розвитку територій в Україні.

Мета заняття: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо основних проблем та перспектив розвитку територій.

Результати навчання:

РН 1. Здатність організовувати, проводити аналіз ресурсного забезпечення розвитку територій.

I. Питання для обговорення:

1. Основні проблеми розвитку територій України до 2022 року.
2. Основні проблеми розвитку територій України в умовах повномасштабної війни.

II. Індивідуальне завдання.

За результатами опрацювання теоретичного матеріалу узагальнити:

Основні проблеми розвитку територій України до 2022 року:

- 1.
- 2.
- 3.
-

Основні проблеми розвитку територій України в умовах повномасштабної війни.

- 1.
- 2.
- 3.
-

Ілюстративний матеріал: лекційний матеріал

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;

- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
Проблеми розвитку регіонів та громад в Україні.	Виявляти основні проблеми розвитку регіону та громади.

Забезпечення роботи здобувачів:

1.1 Навчально-методична та наукова література

1. Державне та регіональне управління: навч. посібник / О.Ю. Бобровська, Т.О. Савостенко, О.Ю. Матвеева, В.К. Лебедева. 2-ге вид., доповн. Дніпро, 2018. 160 с.

2.Планування соціально-економічного розвитку регіонів: сучасні засади та галузеві особливості: монографія // О. В. Голинська, А.И. Мусійовський, Г.О. Панченко, Н.В.Піроженко, Л.Л. Приходченко ; за загред. Л.Л. Приходченко. Одеса: Бондаренко М.О., 2019. 464с.

3.Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб./ Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук та ін. К., 2017. 107 с. URL: <http://surl.li/afsjq>.

4.Романюк С.А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості: Регіональні дослідження: монографія К.: УАДУ, 2021. 112 с.

5.Шкрлет С.М. Теоретичні та прикладні аспекти сталого розвитку: функціональний, галузевий і регіональні виміри : монографія. Київ, 2024. 316 с.

1.2 Законодавчі акти та нормативно-правові документи

6.Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

7.Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. № 254к/96–ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2 Додаткова література

1. Виклики та пріоритети управління активами територіальних громад в умовах війни: наук. аналіт. доп. / наук. ред. І. З. Сторонянська. Львів: ДУ

«Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2022. 79 с.

2. Качмарський, Є.І. 2024. Регіональна політика в умовах військового стану в Україні. *Політичне життя*. (Лют 2024), 37-43. DOI:<https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.4.5>.

3. Нагорна І. Стійкий розвиток регіонів України у пововоєнний період/ Теоретичні та прикладні питання державотворення : електрон. наук. фах. вид. / ГО "Асоц. дослідн. держ. упр.", ГО "Одес. ін-т соц. технол." – Одеса, 2024. – Вип. 32. С. 88-94 URL: <http://taais.oridu.odessa.ua/issue/view/>

4. Нагорна І.В. Розвиток регіонів України у сучасних умовах: проблеми та шляхи вирішення / Наукові перспективи: журнал. 2025. № 2(56) 2025. С. 491-501 URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/issue/view/330/430>

5. Ткачук А., Третяк Ю. Відновлення України. Регіональний аспект. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/vidnovlennja-ukrajini-rehionalnij-aspekt.html>

3 Інформаційні ресурси

1. Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України. URL: <https://restoration.gov.ua/>

2.Електронна бібліотека Національного університету «Одеська політехніка». URL: <https://op.edu.ua/library>.

3.Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mindev.gov.ua/>

4.Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

5.Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>.

6.Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>.

7.Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.

8.Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>.

Практичне заняття №2.
Досягнення цілей сталого розвитку в розвитку територій.

Мета заняття: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо досягнення цілей сталого розвитку в розвитку територій

Результати навчання:

РН1. Здатність організовувати, проводити аналіз ресурсного забезпечення розвитку територій.

РН2. Володіти практичними навичками щодо застосування принципів розвитку територій.

РН3. Здатність аналізувати й залучати кращий світовий досвід для вирішення завдань розвитку територій.

I. Питання для обговорення:

1. Стратегія сталого розвитку – виклики для України.
2. Цілі сталого розвитку: Україна (національна доповідь – папка Додаткові матеріали).

II. Індивідуальне завдання.

За результатами аналізу Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» зробити висновки щодо відповідності цілей сучасним викликам розвитку територій України.

Ілюстративний матеріал: лекційний матеріал

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
Цілі сталого розвитку України	Виявляти відповідності цілей сучасним викликам розвитку територій України.

Практичне заняття №3. Правове забезпечення розвитку територій

Мета заняття: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо нормативно-правового забезпечення розвитку територій.

Результати навчання:

РН1. Здатність організовувати, проводити аналіз ресурсного забезпечення розвитку територій.

РН3. Здатність аналізувати й залучати кращий світовий досвід для вирішення завдань розвитку територій.

1. Питання для обговорення:

1. Загальне законодавство, в якому у загальному вигляді визначаються принципи державної регіональної політики

2. Спеціальне законодавство з регіонального розвитку

3. Планувальне законодавство, що складається із законів, які визначають ієрархію планувальних документів в системі планування економічного розвитку та просторового планування території

4. Законодавство окремих інструментів розвитку: складається із законів, якими визначаються специфічні інструменти розвитку через різні партнерства, технопарки тощо

5. Законодавство для окремих територій: закони, які регулюють особливості діяльності на окремих територіях (наприклад гірських, курортних, тощо).

Ілюстративний матеріал: лекційний матеріал

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
-------	-------

Основні нормативно-правові акти, що регламентують розвиток територій.	Аналізувати нормативно-правове забезпечення розвитку територій.
---	---

Забезпечення роботи здобувачів:

1 Основна література

1.1 Навчально-методична та наукова література

1.Децентралізація влади в Україні: гуманітарний та соціально-політичний аспекти: монографія / кол. авт.: Іжа М.М., Бакуменко В.Д., Попов С.А., Голинська О.В. та ін. за ред. Іжі М.М., Бакуменка В.Д., Попова С.А. - Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2019 - 372 с.

2. Завадських Г.М. [Регіональна економіка. Електронний посібник.](https://elib.tsatu.edu.ua/dep/feb/ptbd_2/page4.html) URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/feb/ptbd_2/page4.html

3.Пістун М.Д. Сучасні проблеми регіонального розвитку : навчальний посібник / М.Д. Пістун, А. Л. Мельничук. 3-тє доп. вид. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2013. – 286 с.

4.Планування соціально-економічного розвитку регіонів: сучасні засади та галузеві особливості: монографія // О. В. Голинська, А.И. Мусійовський, Г.О. Панченко, Н.В.Піроженко, Л.Л. Приходченко ; за заг.ред. Л.Л. Приходченко. Одеса: Бондаренко М.О., 2019. 464с.

5.Шкрлет С.М. Теоретичні та прикладні аспекти сталого розвитку: функціональний, галузевий і регіональні виміри : монографія. Київ, 2024. 316 с.

1.2 Законодавчі акти та нормативно-правові документи

1.Водний кодекс України : від 4 червня 1995 р. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст. 189.

2.Земельний кодекс України : від 25 жовтня 2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3. Ст. 27.

3.Лісовий кодекс України : від 8 лютого 2006 р. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 21. Ст. 170.

4.Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 34. Ст. 502.

5.Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08 вересня 2005 р. № 2850-IV URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2 Додаткова література

1. Бабаєв В., Новікова М. Сучасні підходи до зберігання та нарощення ресурсного потенціалу територіальної громади. Держава та суспільство. URL: <https://mmgh.kname.edu.ua/images/Novikova/08.pdf>.

2. Бобровська О. Ю. Механізм системного управління процесами

розвитку територій регіонів: концептуалізація конструювання і побудови. Державне управління та місцеве самоврядування. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. Вип. 2(33). С. 48 – 55.

3. Жаліло Я. А. Пріоритет «згуртована країна» у вимірах регіональних стратегій. К.: УНЦПД, 2020. 32 с. URL: <http://www.ucipr.org.ua/publicdocs/Regioplat.pdf>

4. Жаліло Я. А., Жук В. І., Снігова О. Ю. та ін. Нова регіональна політика для нової України: аналітична доповідь. К.: Інститут суспільноекономічних досліджень, 2017. 36 с.

5. Нагорна І.В. Розвиток регіонів України у сучасних умовах: проблеми та шляхи вирішення / Наукові перспективи: журнал. 2025. № 2(56) 2025. С. 491-501 URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/issue/view/330/430>

3 Інформаційні ресурси

1. Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України. URL: <https://restoration.gov.ua/>

2.Електронна бібліотека Національного університету «Одеська політехніка». URL: <https://op.edu.ua/library>.

3.Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mindev.gov.ua/>

4.Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

5.Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>.

6.Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>.

7.Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.

8.Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>.

9.План відновлення України URL: <https://recovery.gov.ua/>

10.Публічний геопортал Центру досліджень соціальних комунікацій. URL: <http://nbuviap.gov.ua>.

Практичне заняття № 4.
Роль ресурсного забезпечення у розвитку територій

Мета заняття: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо значення ресурсного забезпечення у розвитку територій.

Результати навчання:

РН1. Здатність організовувати, проводити аналіз ресурсного забезпечення розвитку територій.

РН3. Здатність аналізувати й залучати кращий світовий досвід для вирішення завдань розвитку територій.

I. Питання для обговорення:

1. Поняття ресурсного забезпечення розвитку територій
2. Види ресурсного потенціалу територій
3. Роль ресурсного забезпечення у розвитку територій
4. Ресурсне забезпечення Вашого регіону

Ілюстративний матеріал: лекційний матеріал

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
Значення ресурсного забезпечення у розвитку територій.	Аналізувати роль ресурсного забезпечення у розвитку територій.

Забезпечення роботи здобувачів:

1 Основна література

1.1 Навчально-методична та наукова література

1. Основи регіонального управління в Україні : підручник // за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К.: НАДУ, «Фенікс», 2012. 576 с.

2. Пістун М.Д. Сучасні проблеми регіонального розвитку : навчальний посібник / М.Д. Пістун, А. Л. Мельничук. 3-тє доп. вид. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2013. – 286 с.

3. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб./ Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук та ін. К., 2017. 107 с. URL: <http://surl.li/afsjq>.

4. Стале ендегенне зростання регіонів України в умовах децентралізації: монографія / ред. І. З. Сторонянська. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2019. 501 с.

1.2 Законодавчі акти та нормативно-правові документи

1. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 р. № 1602/ Офіційний Вісник України. 2000 р. № 16.

2. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08 вересня 2005 р. № 2850-IV URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2 Додаткова література

1. Адміністративний ресурс. уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2015.

2. Бабаєв В., Новікова М. Сучасні підходи до зберігання та наروщення ресурсного потенціалу територіальної громади. Держава та суспільство. URL: <https://mmgh.kname.edu.ua/images/Novikova/08.pdf>.

3. Боковикова Ю.В. Природні ресурси – ресурси розвитку територіальних громад. Актуальні проблеми державного управління. 2017. № 1. С. 66–71. URI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_1_12

4. Виклики та пріоритети управління активами територіальних громад в умовах війни: наук. аналіт. доп. / наук. ред. І. З. Сторонянська. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2022. 79 с.

5. Нагорна І. Стійкий розвиток регіонів України у пововоєнний період/ Теоретичні та прикладні питання державотворення : електрон. наук. фах. вид. / ГО "Асоц. дослідн. держ. упр.", ГО "Одес. ін-т соц. технол." – Одеса, 2024. – Вип. 32. С. 88-94 URL: <http://taais.oridu.odessa.ua/issue/view/>

3 Інформаційні ресурси

1. Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України.

URL: <https://restoration.gov.ua/>

2.Електронна бібліотека Національного університету «Одеська політехніка». URL: <https://op.edu.ua/library>.

3.Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mindev.gov.ua/>

4.Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

5.Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>.

6.Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>.

7.Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.

8.Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>.

9.План відновлення України URL: <https://recovery.gov.ua/>

10.Публічний геопортал Центру досліджень соціальних комунікацій. URL: <http://nbuviap.gov.ua>.

1. _____

Практичне заняття № 5.

Природоресурсний потенціал територій.

Мета заняття: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо оцінювання природоресурсного потенціалу розвитку територій.

Результати навчання:

РН1. Здатність організовувати, проводити аналіз ресурсного забезпечення розвитку територій.

РН2. Володіти практичними навичками щодо застосування принципів розвитку територій.

I. Питання для обговорення:

1. Характеристика основних природних ресурсів.
2. Трансформації у сфері використання природоресурсного потенціалу.

II. Індивідуальне завдання.

Надати характеристику природоресурсного потенціалу Вашої територіальної громади.

Ілюстративний матеріал: лекційний матеріал

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
Значення ресурсного забезпечення у розвитку територій.	Аналізувати роль ресурсного забезпечення у розвитку територій.

Забезпечення роботи здобувачів:

1 Основна література

1.1 Навчально-методична та наукова література

1. Основи регіонального управління в Україні : підручник // за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К.: НАДУ, «Фенікс», 2012. 576 с.
2. Пістун М.Д. Сучасні проблеми регіонального розвитку : навчальний посібник / М.Д. Пістун, А. Л. Мельничук. 3-тє доп. вид. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2013. – 286 с.
3. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб./ Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук та ін. К., 2017. 107 с. URL: <http://surl.li/afsjq>.
4. Стале ендегенне зростання регіонів України в умовах децентралізації: монографія / ред. І. З. Сторонянська. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2019. 501 с.

1.2 Законодавчі акти та нормативно-правові документи

1. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 р. № 1602/ Офіційний Вісник України. 2000 р. № 16.
2. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08 вересня 2005 р. № 2850-IV URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2 Додаткова література

6. Адміністративний ресурс. уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2015.
7. Бабаєв В., Новікова М. Сучасні підходи до зберігання та наращення ресурсного потенціалу територіальної громади. Держава та суспільство. URL: <https://mmgh.kname.edu.ua/images/Novikova/08.pdf>.
8. Боковикова Ю.В. Природні ресурси – ресурси розвитку територіальних громад. Актуальні проблеми державного управління. 2017. № 1. С. 66–71. URI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_1_12
9. Виклики та пріоритети управління активами територіальних громад в умовах війни: наук. аналіт. доп. / наук. ред. І. З. Сторонянська. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2022. 79 с.
10. Нагорна І. Стійкий розвиток регіонів України у пововоєнний період/ Теоретичні та прикладні питання державотворення : електрон. наук. фах. вид. / ГО "Асоц. дослідн. держ. упр.", ГО "Одес. ін-т соц. технол." – Одеса, 2024. – Вип. 32. С. 88-94 URL: <http://taais.oridu.odessa.ua/issue/view/>

3 Інформаційні ресурси

1. Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України.
URL: <https://restoration.gov.ua/>
2. Електронна бібліотека Національного університету «Одеська політехніка». URL: <https://op.edu.ua/library>.
3. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mindev.gov.ua/>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
5. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>.
6. Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>.
7. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.
8. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>.
9. План відновлення України URL: <https://recovery.gov.ua/>
10. Публічний геопортал Центру досліджень соціальних комунікацій. URL: <http://nbuviap.gov.ua>.

Практичне заняття № 6.
Напрями покращення людських ресурсів розвитку територій.

Мета заняття: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо забезпечення покращення людських ресурсів розвитку територій.

Результати навчання:

РН1. Здатність організовувати, проводити аналіз ресурсного забезпечення розвитку територій.

РН2. Володіти практичними навичками щодо застосування принципів розвитку територій.

І. Питання для обговорення:

1. Характеристика людських ресурсів: основні показники.
2. Взаємозв'язок людських ресурсів та демографічних процесів .
3. Роль людських ресурсів в розвитку територій.
4. Проблеми розвитку людських ресурсів в Україні (до 2020 року).
5. Вплив повномасштабної агресії росії на забезпечення людськими ресурсами в Україні.

Ілюстративний матеріал: лекційний матеріал

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
Значення ресурсного забезпечення у розвитку територій.	Аналізувати роль ресурсного забезпечення у розвитку територій.

Забезпечення роботи здобувачів:

1 Основна література

1.1 Навчально-методична та наукова література

1. Основи регіонального управління в Україні : підручник // за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К.: НАДУ, «Фенікс», 2012. 576 с.
2. Пістун М.Д. Сучасні проблеми регіонального розвитку : навчальний посібник / М.Д. Пістун, А. Л. Мельничук. 3-тє доп. вид. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2013. – 286 с.
3. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб./ Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук та ін. К., 2017. 107 с. URL: <http://surl.li/afsjq>.
4. Стале ендегенне зростання регіонів України в умовах децентралізації: монографія / ред. І. З. Сторонянська. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2019. 501 с.

1.2 Законодавчі акти та нормативно-правові документи

1. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 р. № 1602/ Офіційний Вісник України. 2000 р. № 16.
2. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08 вересня 2005 р. № 2850-IV URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2 Додаткова література

11. Адміністративний ресурс. уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2015.
12. Бабаєв В., Новікова М. Сучасні підходи до зберігання та наращення ресурсного потенціалу територіальної громади. Держава та суспільство. URL: <https://mmgh.kname.edu.ua/images/Novikova/08.pdf>.
13. Боковикова Ю.В. Природні ресурси – ресурси розвитку територіальних громад. Актуальні проблеми державного управління. 2017. № 1. С. 66–71. URI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_1_12
14. Виклики та пріоритети управління активами територіальних громад в умовах війни: наук. аналіт. доп. / наук. ред. І. З. Сторонянська. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2022. 79 с.
15. Нагорна І. Стійкий розвиток регіонів України у пововоєнний період/ Теоретичні та прикладні питання державотворення : електрон. наук. фах. вид. / ГО "Асоц. дослідн. держ. упр.", ГО "Одес. ін-т соц. технол." – Одеса, 2024. – Вип. 32. С. 88-94 URL: <http://taais.oridu.odessa.ua/issue/view/>

3 Інформаційні ресурси

1. Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України.
URL: <https://restoration.gov.ua/>
2. Електронна бібліотека Національного університету «Одеська політехніка». URL: <https://op.edu.ua/library>.
3. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mindev.gov.ua/>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
5. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>.
6. Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>.
7. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.
8. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>.
9. План відновлення України URL: <https://recovery.gov.ua/>
10. Публічний геопортал Центру досліджень соціальних комунікацій. URL: <http://nbuviap.gov.ua>.

Заняття 7.

Напрями удосконалення ресурсного забезпечення розвитку територій в Україні

Мета заняття: надання фахівцям теоретичних знань і практичних навичок щодо напрямів удосконалення ресурсного забезпечення розвитку територій в Україні.

Результати навчання:

РН2. Володіти практичними навичками щодо застосування принципів розвитку територій.

РН3. Здатність аналізувати й залучати кращий світовий досвід для вирішення завдань розвитку територій.

I. Індивідуальне завдання: здійснити аналіз ефективності використання ресурсного забезпечення розвитку територій в Україні та надати пропозиції щодо напрямів удосконалення (до 10 сторінок) на прикладі Вашого регіону.

Ілюстративний матеріал: лекційний матеріал

Методичні рекомендації щодо проведення практичного заняття:

- уважно ознайомитись з питаннями, що винесені на практичне заняття;
- детально знати теоретичний матеріал із зазначеної теми;
- вміти застосовувати вивчений матеріал під час обговорення дискусійних питань з даної теми та вирішення практичних завдань.

ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН

ЗНАТИ	УМІТИ
1. Використання ресурсного забезпечення розвитку територій в Україні.	1. Здійснити аналіз ефективності використання ресурсного забезпечення розвитку територій в Україні.
	2. Формулювати напрями удосконалення ресурсного забезпечення розвитку територій в Україні.

Забезпечення роботи здобувачів:

1 Основна література

1.1 Навчально-методична та наукова література

1. Державне та регіональне управління: навч. посібник / О.Ю. Бобровська, Т.О. Савостенко, О.Ю. Матвеева, В.К. Лебедева. 2-ге вид., доповн. Дніпро, 2018. 160 с.
2. Державне та регіональне управління: підручник / Є.Г. Карташов, В.В. Євдокимов, І.О. Драган, О.І. Дацій та ін. ; за заг.ред. Є.Г. Карташова. Київ, 2019. 223 с.
3. Децентралізація влади в Україні: гуманітарний та соціально-політичний аспекти: монографія / кол. авт.: Іжа М.М., Бакуменко В.Д., Попов С.А., Голинська О.В. та ін. за ред. Іжі М.М., Бакуменка В.Д., Попова С.А. - Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2019 - 372 с.
4. Марушевський Г.Б. Інтеграція управлінських рішень для збалансованого розвитку : посібник. Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2014. 250 с.
5. Основи регіонального управління в Україні : підручник // за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К.: НАДУ, «Фенікс», 2012. 576 с.
6. Пістун М.Д. Сучасні проблеми регіонального розвитку : навчальний посібник / М.Д. Пістун, А. Л. Мельничук. 3-тє доп. вид. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2013. – 286 с.
7. Планування соціально-економічного розвитку регіонів: сучасні засади та галузеві особливості: монографія // О. В. Голинська, А.И. Мусійовський, Г.О. Панченко, Н.В.Піроженко, Л.Л. Приходченко ; за заг.ред. Л.Л. Приходченко. Одеса: Бондаренко М.О., 2019. 464с.
8. Планування соціально-економічного розвитку територій України. за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, «Фенікс», 2011. 206 с.
9. Стале ендегенне зростання регіонів України в умовах децентралізації: монографія / ред. І. З. Сторонянська. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2019. 501 с.
10. Сучасні інновації в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ М. М. Іжа, Н. М. Драгомирецька, І. В. Матвеев, О. В. Голинська, І. В. Нагорна Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. 514 с. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-540-5-11>
11. Шкрлет С.М. Теоретичні та прикладні аспекти сталого розвитку: функціональний, галузевий і регіональні виміри : монографія. Київ, 2024. 316 с.

1.2 Законодавчі акти та нормативно-правові документи

12. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
13. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. № 254к/96–ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
14. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 р. № 1602/ Офіційний Вісник України. 2000 р. № 16.
15. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08 вересня

2005 р. № 2850-IV URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

16. Про схвалення Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року: Розпорядження КМУ від 30 вересня 2024 р. № 922-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-demohrafichnoho-rozvytku-u-krainy-na-period-do-2040-roku-922r-300924>

17. Про фінансовий лізінг: Закон України від 4 лютого 2021 р. № 1201-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>

2 Додаткова література

1. Адміністративний ресурс. уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2015.

2. Бабаєв В., Новікова М. Сучасні підходи до зберігання та нарощення ресурсного потенціалу територіальної громади. Держава та суспільство. URL: <https://mmgh.kname.edu.ua/images/Novikova/08.pdf>.

3. Бобровська О. Ю. Інформаційно-аналітичні засади побудови оновлених систем управління розвитком територіальних громад. Аспекти публічного управління : наук. журн. Дніпро : Грані, 2017. № 44(6).

4. Бобровська О. Ю. Механізм системного управління процесами розвитку територій регіонів: концептуалізація конструювання і побудови. Державне управління та місцеве самоврядування. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. Вип. 2(33). С. 48 – 55.

5. Богдан Т. План відновлення України: сильні та слабкі сторони. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html

6. Боковикова Ю.В. Природні ресурси – ресурси розвитку територіальних громад. Актуальні проблеми державного управління. 2017. № 1. С. 66–71. URI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_1_12

7. Виклики та пріоритети управління активами територіальних громад в умовах війни: наук. аналіт. доп. / наук. ред. І. З. Сторонянська. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долінського НАН України», 2022. 79 с.

8. Давимука С. А., Куйбіда В. С., Федулова Л. І. Тенденції розвитку нової-регіональної політики країн-членів Європейського Союзу. Регіональна економіка. 2019. № 1. С. 76-87. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2019-1-9>

9. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Коротко про головне. URL: <https://www.csi.org.ua/news/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvytku-na-2021-2027-roky-korotko-pro-golovne/>

10. Європейська регіональна політика: натхнення для країн, що не входять до ЄС? Застосування принципів та обмін досвідом. Luxembourg, 2009. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/international/external_uk.pdf

11. Жаліло Я. А. Пріоритет «згуртована країна» у вимірах регіональних стратегій. К.: УНЦПД, 2020. 32 с. URL: <http://www.ucipr.org.ua/publicdocs/Regioplat.pdf>

12. Жаліло Я. А., Жук В. І., Снігова О. Ю. та ін. Нова регіональна політика для нової України: аналітична доповідь. К.: Інститут суспільноекономічних досліджень, 2017. 36 с.
13. Захарченко В. І. Генеза та основні напрями регіональної політики країн Євросоюзу (в контексті досвіду для України). Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2020. № 1. С. 11-20. DOI: <https://doi.org/10.15276/EJ.01.2020.2>; <https://doi.org/10.5281/zenodo.3974862>
14. Карпець С.Л. Світовий досвід управління регіональним розвитком. Вісник ЖДТУ. 2018. № 2 (44). С. 252–258.
15. Качмарський, Є.І. 2024. Регіональна політика в умовах військового стану в Україні. *Політичне життя*. (Лют 2024), 37-43. DOI:<https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.4.5>.
16. Керецман В. Регіональний розвиток як предмет державного регулювання. Вісник НАДУ: Регіональне управління та місцеве самоврядування. 2013. № 4. С. 397-401.
17. Козирєва О. В., Тур О. В. Політика вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів в Європейському Союзі. Бізнес Інформ. 2016. № 9. С. 34-38.
18. Лендзел М. Спеціальні інститути розвитку територій: європейський досвід. Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів. К., 2009. С. 67-148.
19. Лукач Н. М. Європейська політика згуртування в ХХІ ст.: орієнтири та досвід для України. Політикус. 2021. № 5. С. 107-113. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-5.18>
20. Луцишин Н.П. Формування інституційної структури регіональної політики в країнах Європи. Регіональна економіка. 2004. № 3. С. 199–208.
21. Нагорна І. Вплив агресії росії на екологічну безпеку України // Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України : матеріали Міжнар. наук.наук.-практ. конф. 17 травня 2024 р. Одеса : Одеська політехніка. 2024. 657 с.с.114-117.
22. Нагорна І. Забезпечення життєдільності територіальних громад органами місцевого самоврядування в умовах війни // Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах, м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15-28 квітня 2022 р.; ред. колегія : І.О. Дегтярьова, В.С. Куйбіда, П.М. Петровський та ін., уклад. Т.О. Мельник. Т. 1. К. : ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 213 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730934/1/pdf>
23. Нагорна І. Особливості розвитку інфраструктури територіальних громад в умовах воєнного стану // Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах воєнного стану та відновлення України : матеріали Всеукраїнської наук.наук.- практ. конф. за міжнар. участю. 18 травня 2023 р. Одеса : Одеська політехніка. 2023. 621 с. URL:

https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zabezpechennya_stiysti_systemy_publichnoyi_vlady.pdf

24. Нагорна І. Розвиток інфраструктури територіальних громад у кризових умовах // Теоретичні та прикладні питання державотворення : електрон. наук. фах. вид. / ГО "Асоц. дослідн. держ. упр.", ГО "Одес. ін-т соц. технол." – Одеса, 2023. – Вип. 30. – С. 88-94 URL: <http://taais.oridu.odessa.ua/issue/view/17479>

25. Нагорна І. Стійкий розвиток регіонів України у пововоєнний період/ Теоретичні та прикладні питання державотворення : електрон. наук. фах. вид. / ГО "Асоц. дослідн. держ. упр.", ГО "Одес. ін-т соц. технол." – Одеса, 2024. – Вип. 32. С. 88-94 URL: <http://taais.oridu.odessa.ua/issue/view/>

26. Нагорна І.В. Розвиток регіонів України у сучасних умовах: проблеми та шляхи вирішення / Наукові перспективи: журнал. 2025. № 2(56) 2025. С. 491-501 URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/issue/view/330/430>

27. Прокопчук О. А., Ковальчук О. Д., Усюк Т. В. Європейська політика згуртування: концептуальні засади, імперативи для України. Економіка та суспільство. 2021. № 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-13>

28. Рубцов В. Інструментальне забезпечення регіональної політики // Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів / В. Рубцов. К., 2018. С. 41-64.

29. Словник з регіональної політики // Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень ЄвроРегіо Україна. URL: [http:// www.eru.org.ua](http://www.eru.org.ua).

30. Сторонянська І. З., Беновська Л. Я. Просторові асиметрії економічного розвитку в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. Економіка України. 2018. № 2. С. 50-64. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.02.050>

31. Снігова О. Ю. Просторовий вимір інклюзивності в умовах становлення «нової» регіональної політики. Український географічний журнал. 2020. № 2. С. 38-44. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2020.02.038>

32. Ткачук А., Третяк Ю. Відновлення України. Регіональний аспект. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/vidnovlennja-ukrajini-rehionalnij-aspekt.html>

33. Фадєєв О.В. Особливості реалізації регіональної політики в Україні. Механізм регулювання економіки. 2014. № 4. С. 201-205.

34. Федулова Л. І., Ємельяненко Л. М. Адаптація принципів нової регіональної політики ЄС в стратегічному курсі регіонального розвитку України. Ефективна економіка. 2020. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.13>

35. 16 принципів сталого розвитку громади // портал Ресурсного центру Гурт. – Режим доступу: <http://gurt.org.ua/articles/30364/>.

3 Інформаційні ресурси

1. Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України. URL: <https://restoration.gov.ua/>

2.Електронна бібліотека Національного університету «Одеська політехніка». URL: <https://op.edu.ua/library>.

3. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mindev.gov.ua/>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
5. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nplu.org>.
6. Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>.
7. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.
8. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>.
9. План відновлення України URL: <https://recovery.gov.ua/>
10. Публічний геопортал Центру досліджень соціальних комунікацій. URL: <http://nbuviap.gov.ua>.
RL: <http://nplu.org>